

Asia: VN/238/2025

Luonnos hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi elatustukilain, lapsen elatuksesta annetun lain sekä tulotietojärjestelmästä annetun lain muuttamisesta

Elatustukilaki

Ovatko elatustukilain 11–12 §:t perusteluineen selkeät?

Ovat selkeät.

Onko elatustukilain 13 a §:n sisältö perusteluineen selkeä?

On selkeä. Ennestään vain elatustuen saajan on tullut ilmoittaa muutoksista. Ehkä olisi kuitenkin syytä ulottaa tämä myös elatustuen ulkopuolelle eli kaikissa elatustilanteissa, jos elatuskyky heikkenee tai paranee omata tai toisen osalta. Toisaalta niin kauan kuin noudattamatta jättämisestä ei tule seuraamuksia, niin kuinka moni sitä tulee noudattamaan jää nähtäväksi.

Onko elatustukilain 34 §:n sisältö perusteluineen selkeä?

On selkeä. On hyvä, että jatkossa myös saadaan selvitettyä mihin posti kulkee. On hyvin yleistä, että yksinhuoltolisää haetaan vaikka hakija ei asu yksin lasten kanssa. Tosiasiallisesti asunnossa asuu myös uusi tai vanhan kumppani, joka on vain kirjoilla toisaalla. Elatuslain muutoksen yhteydessä olisi ollut hyvä myöskin muuttaa sekä yksinhuoltolisä-termin muuttamista esimerkiksi yksinasuvalisäksi, että kyseinen korvaus tulkittaisiin lapselle kuuluvaksi rahaksi, kuten lapsilisä eikä vanhemman tuloksi. On huolestuttavaa, että THL:n tilastoraportin mukaan vuodelta 2024 lastenvalvojat ovat vahvistaneet yksinhuoltosopimuksia 1498 kpl ja yhteishuoltosopimuksia 4432 kpl. Siis joka neljäs on yksinhuoltosopimus jo monta vuotta peräkkäin!

Isät Lasten Asialla ry on sitä mieltä, että niin kauan kuin lapsen toinen vanhempi on tiedossa, niin ei tulisi huoltajuutta poistaa vanhemmalta, vaan tarvittaessa siirtää tehtävänjakomääräyksellä tehtäviä toiselle huoltajalle sellaisissa asioissa, joista huoltajat eivät pääse yksimielisyyteen. Yksinhuolto on yksi merkittävä väline lapsen vierannuttamiseen toisesta vanhemmastaan.

Onko elatustukilain 36 §:n sisältö perusteluineen selkeä?

On selkeä. Toki lakitekstiin voisi lisätä "...ei kuitenkaan tilanteissa, joissa toisella lapsen elatuksesta vastaavalla henkilöllä on turvakielto". Mikäli turvakielto-asia jätetään vain lainvalmisteluun, niin asiaa hoitava henkilö jää vain mahdollisen ohjeistuksen varaan. Tällöin on vaarana, että osoite vuotaa ja edessä on lapsen muutto uuteen paikkaan.

Laki lapsen elatuksesta

Onko lapsen elatuksesta annetun lain 8 d §:n sisältö perusteluineen selkeä?

On selkeä.

Onko lapsen elatuksesta annetun lain 13 a §:n sisältö perusteluineen selkeä?

On selkeä, toimiten vaihdetaan hyvinvointialueeseen.

Onko lapsen elatuksesta annetun lain 13 b §:n sisältö perusteluineen selkeä?

On selkeä. On hyvä, että hyvinvointialue voi lähteä ajamaan myös elatusavun alentamista, koska useasti elatusvelvollisella, jolla on tulot pienentyneet, ei ole mahdollista lähteä sitä itse hakemaan oikeudelta. On tärkeää, että elatusvelvollisen velkaantuminen saadaan pysäytettyä myös tilanteissa, joissa ei makseta elatustukea esimerkiksi pitkän sairastumisen taikka töiden vähentymisen johdosta. Usein elatusmaksua maksavalla ei ole näissä tilanteissa oikeutta oikeusapuun tilanteissa, jossa ei saada lastenvalvojalla vahvistettua uutta sopimusta. Lapsilla kun on pääsääntöisesti ilmainen oikeudenkäynti, jää oikeudesta tulevan kuluriskin takia muutos elatusmaksuun tekemättä. Myöskin vanhemman, jonka luona lapsi asuu, on mahdollista hakea vaikka vuosittain lapsen puolesta tarkistusta elatusmaksuun oikeudelta ilman kuluriskiä käyttäen lapsia taloudellisen väkivallan ja huoltokiusaamisen välineenä. Olisikin syytä pohtia tulisko lapsella olla ulkopuolinen edunvalvoja vanhemman sijaan.

Onko lapsen elatuksesta annetun lain 17 §:n sisältö perusteluineen selkeä?

On selkeä. Mielestämme THL on oikea taho.

Lapsen elatuksesta annetun lain mukaan elatusavun suuruus määritellään lapsen yksilöllisen elatuksen tarpeen perusteella, mutta vanhemmat vastaavat lapsensa elatuksesta kykynsä mukaan. Hallituksen esitykseen liittyvän palautteen ohella palautetta toivotaan myös kysymykseen siitä, tulisiko säätää vanhempien vahvemman velvoitteesta arvioida lapsen elatuksen tarvetta ja omaa elatuskykyään säännöllisesti, sekä tähän liittyen, vanhemman velvollisuudesta ryhtyä toimiin elatusavun määrän tarkistamiseksi, jos tarve tarkistamiseen ilmenee. Jos kyllä, niin miten asiasta tulisi säätää?

Nykyisin vain vuoroasumistilanteessa vanhemmat maksavat lapsen elatusta kykynsä mukaan, koska ohjeistuksen mukaan elatustukea ei voi saada kuin vasta, kun kummallakaan vanhemmista ei ole elatuskykyä. Tämä asettaa vanhemmat eriarvoiseen asemaan riippuen siitä vuoroasuuko heidän lapsensa vai ei. Linda Nielsenin 2014 metatutkimus vuoroasumisesta osoittaa, että vuoroasuminen on paras vaihtoehto lapselle eron jälkeen. Kuitenkaan tämä vanhempien eriarvoistaminen lapsen asumismuodon mukaan ei kannusta vuoroasumiseen ja se onkin jäänyt vain paremmin toimeentulevien vaihtoehtoksi (Kela 2020 Lasten vuoroasuminen ja sosiaaliturva). Vuoroasuvista vanhemmista edellä mainitun Kelan tutkimuksen mukaan vain joka toinen käy vahvistamassa sopimuksen lastenvalvojalla ja sitä vasten tuntuisi erikoiselta, että kaikki vanhemmat määrättäisiin

vahvistamaan sopimus lastenvalvojalla taikka hakemaan päätöstä tuomioistuimesta. Uskoisimme, että suurinosa vanhemmista käyttää rahaa lapseen enemmän, kuin mitä elatuksesta on sovittu lukuunottamatta ehkä tilanteet, joissa lapsi on täysin vieraantunut vanhemmastaan.

Tulotietojärjestelmästä annettu laki

Onko tulotietojärjestelmästä annetun lain 13 §:n sisältö perusteluineen selkeä?

On selkeä.

Lausunnonantajan lausunto

Lausuntonne esityksen vaikutusarvioinneista.

Uskomme, että uusi laki tulee lisäämään tai ainakin pitkittämään huoltoriitoja aina, kun lapsen elatusmaksua lähdetään tarkastelemaan uudestaan, vaikka hakijana olisikin hyvinvointialue. Hallituksen leikkaukset ovat lisänneet lapsiperheköyhyyttä. Mm. Kelan asumistukien muutokset ovat johtaneet siihen, että vanhempi joutuu muuttamaan edullisempaan (pienempään) asuntoon. Vanhemman, jonka luona lapsi ei ole kirjoilla, joutuu muuttamaan yleensä yksioon. Tämä johtaa siihen, että etenki useampilapsisen eroperheen vanhemman vanhemmuusaika yön yli tapaamisien osalta saattaa jäädä kokonaan pois tilan puutteen takia, mikä voi johtaa lasten vieraantumiseen. Olisi ensiarvoisen tärkeää, että tuet ohjattaisiin molempiin koteihin, joissa lapsi asuu etenkin vuoroasumistilanteissa. Toisaalta lapsi tarvitsee aivan samat tilat ja fasilitetit, oli hän sitten 10 tai 50% ajasta toisessa kodissaan.

Luultavasti ne vanhemmat, jotka ovat ponnistaneet takaisin työelämään, ovat käyttäneet aikaisemmin myönnetyn elatustuen lisäksi rahaa sekä lapsiin, että tarjoamalla paremmat olosuhteet lasten luonapitoajalle.

Onko teillä täydennettävää esityksen nykytilan kuvaukseen tai muuhun tekstiin?

Lakimuutoksen yhteydessä olisi ollut hyvä tarttua seuraaviin termeihin ja niiden muuttamiseen:

1. Etä- ja lähivanhempi -termit eriarvoistavat vanhemmat. Parempi olisi puhua ainoastaan vanhemmista.
2. Tapaamisten tilalla voisi puhua luonapitoajasta. On hassua, että lapset käyvät tapaamassa toista vanhempaa esim. keskiviikosta maanantaihin joka toinen viikko. Tällöin päästäisiin pois myös alentavasta tapaajavanhempi-termistä.
3. Harhaanjohtava yksihuoltajakorotus, tästä puhuttu 34§ kohdassa. Tilalla voisi olla mm. yhden vanhemman korotus lapsilisään

Muut kommenttinne koskien esitystä.

Kiitämme lausuntopyyynnöstä ja olemme lausuneet siihen lapsen vieraantumisen näkökulmasta.

Olemme pahoillamme lyhyestä lausuntoajasta kesäloma-aikaan, tämäkin lausunto on kirjoitettu kesälomilta käsin. Olisimme toivoneet pidempää lausuntoaikaa. Koska oli asetettu poikkihallinnollinen työryhmä tekemään esitystä, olisimme toivoneet siihen mukaan myös järjestöjä, esimerkiksi Elatusvelvollisten liittoa, joka käsittelee elatusapu ja -tuki asioita päivittäin.

Yksi asia mikä esityksessä mietityttää on lastenvalvojien ja tuomioistuinlaitosten resurssit, ne ovat jo nyt kovasti ylikuormittuneet ja ainakin etelä-Suomessa niihin on pitkät jonot. Tapauksissa, joissa lapsen yhteys toiseen vanhempaan on katkennut kokonaan, tulisi asia käsitellä pikaisesti lapsen vieraantumisen estämiseksi. Ajattelempa myös, että olisi syytä miettiä perheoikeuden perustamista Suomeen.

Isät Lasten Asialla ry kannattaa vuoroasumista ensisijaiseksi vaihtoehdoksi vanhempien eron jälkeen. Samalla lailla, kuin huoltajuus ei lopu eroon, niin yhtäläinen vanhemmuusaika tulisi olla siihen asti, kunnes ollaan vahvistettu sopimus lastenvalvojalla taikka tuomioistuin on antanut määräyksen lapsen luonaoloajasta huoltajien kesken.

YK:n lapsen oikeuksien sopimus ja perustuslaki luovat pohjan sille, että lapsen etu otetaan huomioon kaikessa lasta koskevassa lainsäädännössä ja päätöksenteossa. Sopimus edellyttää, että lapsen mahdollisuutta pitää yhteyttä kumpaankin vanhempaansa tulee tukea (SopS 60/1991, artikla 9). Tämä ei kuitenkaan valitettavasti toteudu Suomessa. Tiedossamme on lukuisia tapauksia, joissa lapsi ei tapaa toista vanhempaa oikeuden määräyksestä huolimatta. Lapsi on vieraannutettu vanhemmasta ja yleensä myös koko sen puoleisesta suvusta. Lapsen toisen vanhemman tapaamattomuus tulisi olla samanlainen lastensuojelullinen huoli, kuin esimerkiksi kouluikämyöntömyys ja siihen tulisi puuttua rivakasti.

Guilland Petri
Isät lasten asialla ry